

*Ігор Антонюк
(Івано-Франківськ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІНСТИТУТІ РЕЛІГІЙНИХ НАУК СВ. ТОМИ АКВІНСЬКОГО

“Сьогодні релігія не стільки успадковується, скільки обирається”

Ж.-П. Віллем

Європейський вектор України актуалізує питання місця теології у сфері вищої освіти, яка, за словами К.Пашкова, пройшла “майже повний цикл легітимізації”, однак “ще немає теологічних факультетів у державних вищих навчальних закладах” [10, с. 119-120]. У постсекулярну добу присутність теології у європейських університетах, які, здебільшого, виростили з церковних шкіл та чернечих інститутів, є поширеним явищем та носить світський і позаконфесійний характер. На Заході релігія, шукаючи привабливих форм та реагуючи на нові виклики суспільства, поновила свій вплив на різні дисципліни. Зі своїми особливостями, але не відступає в інституалізації теології Російська Федерація, де, за словами Московського Патріарха Кирила, станом на 2011 р. ліцензію на підготовку теологів мали 37 державних університетів та 10 недержавних ВНЗ [4].

Після втрати “ідеологічного апарату” державою, актуалізація світської теологічної освіти в Україні поживалась, про що свідчить включення “теології” ВАК (травень 2010 р.) до дисциплін із захистом дисертацій та затвердження МОН України, як освітньо-кваліфікаційного стандарту (квітень 2011 р.) [1]. Новий імпульс інституалізації теології, за свідченням В.Хромеця, дала постанова КМУ № 267 від 17 березня 2011 р., де йдеться про розмежування богословів між конфесіями та надання їм легітимізації [13, с. 6]. Поряд із цим, проводяться наукові конференції присвячені питанням “теологія та університет”. В цьому контексті варто відзначити проведену 2013 р. у м. Київ конференцію “Богослов’я в Україні: організаційний та освітньо-науковий контекст”, де було

оприлюднено доповідь про роботу Інституту релігійних наук св. Томи Аквінського, як помітного центру здобуття світської теологічної освіти [12].

Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського був заснований у 1992 р. декретом єпископа Яна Пурвінського із Ордену Проповідників як Коледж католицької теології. Спочатку заклад із трирічною програмою навчання надавав “теологічну освіту для широких мас лаїкату, готував катехитів та працівників харитативно-соціальної сфери” [3, с. 62]. Початкові завдання інституції окреслив її перший декан у одному із інтерв’ю, зазначивши, що “нам треба підготувати працівників для “Карітасу”, тобто, щоб ці люди мали богословську освіту і в той же час були підготовлені до діяльності милосердя” [11, с. 109]. Варто зауважити, що, ймовірно, на початковому етапі свого існування Коледж католицької теології мав на меті стати підготовчим плацдармом для екуменізації та “нової євангелізації” у постатеїстичній Україні.

У лютому 2000 р. відбулась реорганізація закладу у Вищий інститут релігійних наук ім. св. Томи Аквінського, згідно з декретом Конгрегації “De Educatione Catholica” він став філією Папського університету св. Томи Аквінського “Angelicum” у Римі. Назву “Інститут релігійних наук” заклад отримав із декретом Конгрегації “Про католицьку освіту” (“De Educatione Catholica”) разом із правом надавати університетський ступінь магістра релігійних наук [5]. Як вказується на офіційному сайті навчального закладу: між Інститутом та Папським університетом підписана двостороння міжнародна угода, яка передбачає отримання диплому бакалавра (3 р.) та магістра (5 р.) [6]. Водночас варто зауважити, що державної акредитації в Україні Інститут релігійних наук немає досі, хоча офіційно Католицькою церквою визнається диплом магістра із правом продовження навчання в іноземних католицьких університетах.

Програма навчального закладу передбачає вивчення предметів з філософії, теології, гуманітарних наук, сучасних та класичних мов, спрямовує підтримку діалогу “між вірою і розумом, між Церквою і сучасним світом”, дозволяє пізнати спадщину християнської теологічної традиції, сприяє “порозумінню

між представниками різних християнських конфесій” та виховує у “дусі вірності Істини”. Навчально-виховний процес, що проходить у формі “вечірників” (вечірня форма навчання із 18:15 по 21:15 год. – основні дисципліни та 16:45–18:05 – іноземні мови), формує “світогляд цілісної особи”, стає “органічним доповненням у різних професіях” та несе цінності на “відкритість на Істину; взаємоповагу і пошану гідності кожної людини; прагнення знань, аби стати вільними й бути спроможними свідчити іншим про свою віру й надію” [6].

Для вступу у навчальний заклад потрібно скласти письмові іспити з основ теології та біблеїстики (абітурієнтові надаються підготовчі матеріали) та пройти співбесіду, під час якої директор Інституту знайомиться з кожним абітурієнтом окремо, цікавиться мотивами його вступу, світоглядом тощо. Навчання проводиться для студентів та вільних слухачів, які хоч і не отримують диплом (їм видається довідка про прослухані дисципліни), але за умов складання академічної різниці, можуть перейти у статус студентів. За новими умовами, вільний слухач зобов’язаний складати кожного семестру іспити щонайменше з трьох дисциплін (не враховуючи іноземні мови). Спочатку навчання в Інституті було безкоштовне, а тепер складає пожертву 1500 грн., як для студентів, так і вільних слухачів [6].

Конфесійна чи іновірна приналежність, як і її відсутність (“можуть навчатися й ті, хто ще шукає Бога”) дає можливість всім, без винятку, здобувати освіту, віком від 18 до 60 років [6]. З цього приводу П.Ворон зазначав, що “всі згадані умови дуже співзвучні із настановами II Ватиканського собору, зокрема із “Декларацією про християнське виховання”, де наголошується про “легкий доступ до навчання учнів, що дають кращі надії, хоча і не мають для того фінансових можливостей”” [3, с. 63].

При навчальному закладі діють дворічні заочні катехитично-теологічні студії, які були створені у 2001 р. з метою поглиблення теологічних та педагогічних знань. Заняття відбуваються протягом трьох днів один раз на місяць, передбачено прочитання 400 лекційних годин з теології, катехетики та

педагогіки, а по їх закінченню слухачі отримують відповідне свідоцтво. Із 2002 р. студії було модифіковано та доповнено, що за словами П.Ворона дало можливість залученню до навчання мирян [3, с. 64].

Навчальна програма на 2015-2016 н. р. передбачає 260 год. на викладання 13 предметів. До переліку дисциплін, передбачених навчальним планом у I семестрі входять: вступ до філософії, теологія, Святе Письма, історія (філософії, Церкви, релігії) та мови (англійська, іврит, грецька), які в подальшому вивчаються глибше. Навантаження на рік складає 520 годин, не враховуючи годин латинської мови, яка виходить за межі програми. На II курсі, не враховуючи мов за вибором, передбачається навантаження у 484 год., де закінчується вивчення Старого Заповіту та загальних предметів. З III курсу вивчається канонічне право, екуменічна теологія та сакраментологія, на що виділяється 528 год. (без вказаних вище мов). IV курс має навантаження 538 годин із вивченням психології, соціології релігії та актуальних проблем моральної теології. Навчання на V курсі характеризується вивченням течій християнства та нових релігійних рухів, християнства та юдаїзму, соціального вчення Церкви [7].

Усе навчання супроводжується реколекціями, паломництвом, молитвами, систематично організуються зустрічі для широкого кола учасників, присвячені важливим питанням сучасності та християнським традиціям, проводяться культурні заходи, що мають на меті відновити присутність християнства в культурі. Такі заходи введуть до знайомства із християнством або до глибшого його пізнання, впливу на масову культуру та збереження культурної спадщини у постсекулярну добу.

Зауважимо, що Інститутом релігійних наук св. Томи Аквінського відкрито два центри: соціальної доктрини церкви та навчально-катехичний, які мають на меті поглибити теологічні знання та допомогти “кожному знайти своє місце в Церкві”. 17 жовтня 2015 р. відбулось відкриття на базі Інституту нової програми – “Суспільно-політична етика”, мета якої, за словами голови Комісії УГКЦ “Справедливість і Мир” о. др. Михайла Мельника, – “основа для

побудови демократичного суспільства в Україні” [8]. Перед програмою були поставлені такі завдання: поглибити “ознайомлення з християнським суспільним вченням”, створити середовище “міжконфесійного діалогу задля пошуку християнських відповідей на головні суспільні виклики сучасності”. Організатори наголошують, що навчання “не носить академічного характеру, а ...спирається на методики навчання дорослих – на обмін досвідом, інтерактивні методики, практично орієнтоване навчання без відриву від роботи” [9].

Таким чином, теологічна освіта в Інституті релігійних наук св. Томи Аквінського характеризується високими європейськими показниками надання релігійної освіти світським особам та необхідним врахуванням вимог часу. Навчальна програма закладу спрямована на оволодіння низки філософсько-гуманітарних та теологічних дисциплін, класичних та сучасних мов із “доступної” форми навчання (вечірня) та відкритості для широких мас, за різної конфесійно-релігійної приналежності або її відсутності. Погоджуємось із словами соціолога релігій у Сорбоні Ж-П. Віллема, що “релігіям завжди були притаманні педагогічні наміри, і кожна держава-нація мала вирішувати питання розподілу ролей між громадськими та релігійними інстанціями” [2, с. 138], і тому визначення державою місця та зв'язку теологічної освіти із ВНЗ залишається актуальною проблемою, яка потребує вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вестель Ю. Теологія наука і предмет вивчення: на шляху до концепції світської теологічної освіти України / Ю. Вестель. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/daycomment/11403-teologiya-yak-nauka-i-predmet-vikladannya-na-shlyaxu-do-koncepciyi-svitskoyi-teologichnoyi-osviti-v-ukrayini.html>
2. Віллем Ж.-П. Релігії та Європи. Ставки ХХІ століття / Ж.-П. Віллем. – К.: “Дух і література”, 2006. – 331 с.
3. Ворон П. Професійна релігійна освіта Римо-Католицької Церкви в умовах розбудови України як незалежної держави / П. Ворон // Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Сер.: Історичне релігієзнавство. – 2010. – Вип. 2. – С. 54-67.
4. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на встрече с ректорами высших учебных заведений Украины. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1591084.html>
5. Інститут релігійних наук святого Томи Аквінського в місті Києві. [електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інститут_релігійних_наук_святого_Томи_Аквінського_в_місті_Києві

6. Історія і місія Інституту релігійних наук св. Томи Аквінського. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tomainstytut.org/pro-nas-2/istoriya-misiya-kolektiv>
7. Навчальна програма та викладачі на 2015/2016 навчальний рік. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tomainstytut.org/navchannya/navchalni-programi>
8. Нова освітня програма “суспільно-політична етика” у Києві. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/nova-osvitnya-programa-suspilno-politichna-etika-u-kiievi>
9. Освітня програма Суспільно-політична етика. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://social-academy.com.ua/events/osvitnya-programa-suspilno-politichn/>
10. Пашков К. Теологія в українському університеті: pro et contra (освітянські баталії постсекулярної доби) / К.Пашков // Культура України. – 2013. – Вип. 42 (2). – С. 116-125.
11. Поки що коледж. А далі? (З деканом Київського Коледжу Католицької теології св. Т. Аквінського розмовляла Г. Барановська) // Колегія. – 1994. – №1. – С. 105-113.
12. Програма Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю “ Богослов’я в Україні: організаційний та освітньо-науковий контекст” (Київ, 2–3 квітня 2013). [електронний ресурс] – Режим доступу: http://duh-i-litera.com/wp-content/uploads/2013/04/PROGRAM_UKR.pdf
13. Хромець В. Нові форми інституалізації теології в світській системі освіти України / В. Хромець // Філософська думка: Спецвипуск Sententiae III (2012). Християнська теологія і сучасна філософія. – Вінниця. : ВНТУ, 2012. – С. 6-12.